

nas se pride solnce, in sicer prej nego to mnogi ljudje mislijo. Ideja sporazuma med Slovenci, Hrvati in Srbi ni mrtva, ona je živa še pri vseh narodih. Tudi njen dan pride, po bojih, težavah, žrtvah sicer, a brez truda in napore nikjer ni uspeha in zmage.

Za vse ono pa, kar sedaj tlači Slovence, moramo naprtniti odgovornost onim, ki so zavestno in namenoma zakrivilili naše sedanje težave.

Samostalni demokratje in samostojneži so zakopali našo prejšnjo deželno avtonomijo in postavili z ustavo na njeno mesto sedanji nesposobni birokratičen centralizem. Hoteli so nam celo vzeti našo slovensko samožitnost, kajti demokratje in samostojneži so glasovali za to, da je prišlo takozvano »narodno jedinstvo« v ustavo. Državno in narodno jedinstvo, to sta sploh dve besedi, ki jih zadnjih pet let srečamo na vsakem koraku, seveda največ v plemenitih denunciacijah in blagohotnih obtožbah. Državno jedinstvo smo vedno priznavali in tudi od nas zamišljena avtonomija se ne protivi državnemu jedinstvu. Glede narodnega jedinstva pa razločujemo. Izključujemo vsako narodno jedinstvo, po katerem bi se morali odreči svojemu slovenskemu jeziku in svoji slovenski narodni zavesti. V zgodovini ni primere, da bi se kateri narod odrekal svojemu jeziku in svojemu narodnemu življenju. So bili ljudje, kakor v avstrijski dobi nemškutarji, ki so se izneverili svoji lastni materi, a to so bili posamezni pokvarjenci ali zapeljanci, a cel narod je kljub pregnanju ostal trden in značajan. Tudi sedaj nastopajo slični ljudje, ki se posmehujejo slovenski narodni zavesti, smešijo slovenske kulturne pridobitve in se odrekajo slovenskemu občestvu, toda vsake nove volitve pokažejo, da je slovenski narod ostal zvest samemu sebi. Tudi bratom Srbom moramo v tem oziru reči: Ako se slovenski jezik prirodno zlije s hrvaškimi in srbskimi v enoto, dobro, mi bomo to dejstvo potem priznali. A ne zahtevajte od nas, da se kot nizkotine in podle izdajice odrečemo svojemu slovenstvu in da postanemo edini žalostni primer, kako en narod sam sebe izbrši iz zgodovine. Najmanj pa uporabljajte kako nasilje, kajti s tem uničite vsako upanje tudi na prirodno spojitve jugoslovenskih narodov. Ne držite se tudi izdajice slovenstva, kajti s tem si samo odbijate pošteno slovensko dušo in varate sami sebe o pravem razpoloženju slovenskega naroda. Ne leži slabost države v njenih različnih narodih, ampak samo v tem, ako se ž njimi krivo postopa.

Naloga in dolžnost majhnih slovenskih stranic izven Slovenske ljudske stranke bi bila po našem mišljenju pač čisto drugačna nego jo one dandanes shvačajo.

Če le more kateri teh političnih drobcev, pa se obesi na vsakokratno vlado. Za vsako ceno, slepo, brezpogojno, brez ozira na potrebe in zahteve slovenskega ljudstva. Za svojo nalogo v vladi pa potem smatrajo, da z otročjim veseljem zadenejo par udarcev Slovenski ljudski stranki, ki boli prizadete, a stranki nič ne škodi, zraven pa pokrivajo udano in voljno vsa zapostavljanja in vse krivice, ki jih druge močnejše vladne stranke namenoma povzročajo slovenskemu ljudstvu. Kaj je n. pr. pozitiven uspeh večletnega hlapčevanja Samostalne demokratske stranke. Neznosni davki, ki ogrožajo obstoj vseh delovnih stanov, slaba carinska in tarifna politika, ki nam ubija vse narodno gospodarstvo, oviranje in zabranjevanje industrije na slovenskih tleh, odtokanje denarja iz naše zemlje, in vsled tega eksekucije, konkurzi in kričeca brezposelnosti, ki postaja poseben problem za Slovenijo. To so uspehi! Sedaj so se namesto njih vdinjali za hlapce najmočnejše vladne stranke slovenski radikali, samostojneži in republikanci. Njihovo prava slovenska domoljubna dolžnost pa bi bila,

»Topovi streljajo pred Plazburgom«, je odgovorila in me objela še trdneje.

»Topovi?«

»Da, mesto oblegajo.«

»Plazburg? ... Sovražnik je na Francoskem?«

Več nisem mogel reči ... Toliko trpljenja, toliko solza, dva milijona na bojiščih žrtvovanih ljudi — vse to je torej nazadnje privedlo do tega, da je naša domovina izročena plenitvi in pustošenju! ... Kljub veselju, da sem objemal z rokami svojo izvoljenko, me ta grozna misel celo uro ni zapustila niti za trenutek. Se danes, ko sem živ in star, me še vedno navdaja z žalostjo ... Da, mi starci smo to doživeli in prav, da mladina to zve: videli smo, kako je na Francoskem gospodoval Nemeč, Rus, Šved, Španec in Anglež, kako so garnizije ustanovljali v naših mestih, vse, kar jim je bilo všeč, odvažali iz naših trdnjav, naše vojske zasramovali, našo zastavo izpreminjali in med sebo delili naše pridobitve, ne samo tiste iz cesarskih časov, ampak tudi tiste iz časov republike — drago je bilo plačanih deset let slave!

A ne govorim o teh stvarih, bodočnost bo sodila o tem! Oznanjala bo, da so nam sovražniki po bitkah pri Lützenu in Bautzenu ponujali Belgijo z delom Holandije, ves levi renski breg do Basela in italijansko kraljestvo s Savojsko, in da se je cesar branil sprejeti to ponudbo, ki je bila vendar dobra, ker mu je bilo zadoščenje lastnemu ponosu več nego sreča Francije!

Da se vrnem k svojemu pripovedovanju, moram še omeniti, da so štirinajst dni po bitki pri Hanauu pričeli defilirati tisoči vozov z ranjenci in bolniki na vojni cesti od Strassburga proti Nancyju in Vier-Windenu. V eni sami vrsti se je to nepretrgoma vleklo iz Alzacije na Lotaringijo.

Teta Marjeta in Katarina sta videli z vežnih vrat, kako se je vlekel mimo ta žalostni vlak. Mislim, da mi ni treba praviti, kaj sta si mislili pri tem. Mimo je šlo že več kot dvajset sto voz, in mene ni bilo med njimi. Tisoči očetov in mater, ki so bili prihiteli iz okolice dvajset milj

da bi se v sporazumu in dogovoru z edino legitimirano zastopnico slovenskega naroda, s Slovensko ljudsko stranko, zavzemali ne za svoje malenkostne strankarske koristi in želje, temveč za temeljne življenjske pogoje ljudstva, ki prebiva na slovenskem ozemlju. Pri vsej razliki strank bi se našlo tudi marsikaj skupnega, posebno to, kar potrebuje slovenski narod vsakdan neizogibno za svoj obstoj.

Samo po uradni statistiki imamo Slovenci sedaj okoli 30.000 brezposelnih.

Vsaki 30. človek stoji na cesti — brez posla in brez kruha! Vsiljiva politika slovenskih stranic je kriva, da nas večje vladne stranke pač čujejo, ako se lasamo slovenske stranke med seboj, a ne čujejo, kadar jim javljamo potrebe slovenskega ljudstva, ker vedo, da so jim male slovenske stranke itak na razpolago in že samo za ministrski stolček radevolje pokrivajo vsa zapostavljanja Slovenije. Hladnokrvno se koraka preko najtežjih in najvažnejših vprašanj, ki se tičejo našega ljudstva. Kaj naj počnemo z brezposelnimi? Izseljevanje ni urejeno, ni organizirano, zato je izseljevanje nemogoče. Zemlja se Slovincem ne deli, industriji na slovenski zemlji se delajo neprestano največje ovire, ustanavljanje novih industrijskih podjetij se ne dovoljuje iz ničevih vzrokov, kmeta in trgovca se ubija z davki — od česa in kako naj živimo Slovenci? To vse je žalostna posledica neumnega hlapčevanja slovenskih stranic vsakokratni vladi. Zato pa bodo naše male stranke morale revidirati svojo dosedanjo politiko doma in v Belgradu, iskati enotne slovenske fronte, ali pa bo narod moral enkrat za vselej obračunati z njimi.

Napram slovenski industriji vlada v Belgradu naravnost sovražno razpoloženje.

V središču naše države se namreč zastopa mnenje, da se industrijska podjetja ne smejo nahajati na meji, ampak vse bolj v središču države. Čudno je, da se isto stališče ne zavzema napram industriji v Belgradu in okoli njega, v Pančevu, Nišu itd., ki so še bližje meji, nego nekatere naše industrije. Sicer pa je to stališče tudi načelno pogrešno. Ob mejah po teh teorijah ne sme biti industrije zaradi vojske, da ne pride sovražnikom v roke in službo. Odkdaj in kje pa velja pravilo, da se mora celo narodno gospodarstvo razvijati samo z ozirom na morebitne vojske? Ali hočemo res postati izrazito militaristična država? Naša industrijska podjetja so deloma že stara in se ne dajo premakati, kakor figure na šahovski deski, a nova industrijska podjetja se ustvarjajo tam, kjer ne morejo uspevati druge stvarne kulture in kjer so za to deni predpogoji. Slovenija ne more postati eno samo veliko žitno polje, a za industrijo ima dovolj kvalificiranega prebivalstva in prirodnega bogastva. To ne gre, da bi mi z ozirom na morebitne vojske morali že danes začeti gladovati! Kaj takega ne more nobena država od nas zahtevati!

Naša zunanja politika mora biti zaradi tega tako usmerjena, da nam trajno osigurava mir.

A kako stojimo danes z inostranstvom? Noben sosednih narodov nam ni prijatelj. Sploh ne poznamo naroda na svetu, ki bi nesebično in odkrito, iz čelga srca simpatiziral z nami. Ne dopadajo jim naše politične metode, ne naše socialno reakcionarstvo, ne naše nekonsolidirano gospodarstvo, ne naša kulturna zaostalost. V kolikor imamo simpatij v inozemstvu, one se nanašajo samo na kosti naših vojakov. A nam so njihove kosti predragocene, njihove duše presvete, da bi z njimi kupovali simpatije tujih narodov. Velikokrat izrečeno, a vedno resnično je pravilo: Najboljša zunanja politika je dobra notranja politika!

Naša stranka pa hoče državo na znotraj za vse tri narode pošteno, pravično in svobodoljubno urediti, stanovom in njihovem delu nuditi potrebno podporo, osebnostno in tvorno kulturo vsestranski pospeševati.

daleč, so ob potu gledali, kje ugledajo svoje sinove. Kotliko se jih je vrnilo, ki niso našli svojega otroka!

Tretji dan me je spoznala Katarina na spletenem vozu iz okolice Mainza med drugimi nesrečniki, ki so bili kot jaz upadlih lic, silno shujšani in napol mrtvi od lakote.

»On je! ... Jože je!« je klicala že od daleč.

A nihče ni hotel verjeti. Teta Marjeta me je morala gledati dolgo časa, predno je mogla reči:

»Res je on! ... Vzemite ga z voza ... naš Jože je!«

Dala me je prenesti v hišo in mi je stregla po dnevu in po noči. Ker me je vedno žejelo, sem venomer zahteval vode. Nihče v vasi ni mislil, da bom okrevljal. Rešila pa me je sreča, da sem dihal domači zrak in gledal svoje drage znanke.

Kakih šest mesecev pozneje sva se s Katarino poročila. Gospod Gulden, ki naju je ljubil kot svoja otroka, me je sprejel za družabnika svojega podjetja. Stanovali smo skupaj v hiši in smo bili najsrečnejši ljudje na svetu.

Vojne je bilo konec. Zavezniki so se v dnevni pohodnih vračali domov, cesar je odšel na otok Elbo in kralj Ludovik XVIII. nam je dal pametne svoboščine. Še enkrat je nastopil lepi čas mladosti, čas ljubezni, dela in miru. Človek je lahko zaupal v bodočnost, lahko si je mislil, da si bo vsak z lepim življenjem in štedljivostjo priboril prijeten življenje, da si bo pridobil spoštovanje dobrih ljudi in da bo pošteno vzgajal svojo rodbino, ne da bi se mu bilo treba bati, da ga čez sedem ali osem let potem, ko ga je bila zadela vojaška služba, zopet zadene nov vojaški nabor.

Gospod Gulden, kateremu ni bil posebno povšeči povratek starih kraljev in starega plemstva, pa je trdil, da so ti ljudje v tujih deželah pač dovolj trpeli, da izprevidijo, da svet ni samo zanje in da morajo spoštovati naše pravice. Tudi to je mislil, da bo cesar Napoleon toliko pаметen, da bo dal mir ... Pa se je motil: vrnilo so se Burboni s svojimi starimi nazori in cesar je samo čakal ugodnega trenutka, da se maščuje.

Konec.

Mi smo nositelji narodne in socialne pravde ter zagovorniki vsakega kulturnega napredka. Mi smo stranka bodočnosti. Zato pa vstrajajmo, ako se ni prišel naš dan. A on pride, in da prej pride, za to hočemo delati in se truditi!

Kulturna politika države.

Cerkev — država — šola.

(Govor nar. poslanca dr. Hohnjeca na zboru delegatov SLS v Mariboru 20. septembra.)

Kultura.

Beseda kultura je latinskega izvora ter je prišla v rabo za časa rimske svetovne države. Glagol colere pomenja obdelovati, nadalje to, kar je obdelano in zasajeno, negovati, varovati, gojiti in častiti. Zato je agrikultura = poljedelstvo prvo kulturno udejstvovanje človeka. Iz glagola colere tudi izvira beseda cultus, ki je bila izpočetka istoimenska kakor kultura, hkrati pa je značila bogoslužno čiščenje Boga, brez katerega ni bilo ne obdelovanja zemlje, ne uspehov od njega.

Pozneje se je beseda kultura in z njo združen pojem prenesel na človeka kot najvažnejši predmet obdelovanja in gojenja. Zgled za prenos besede kultura od poljedelstva na človeško izobraževanje nam daje slavni rimski govornik in pisatelj Ciceron, ki je rekel: »Kakor njiva, najsi je še tako rodovitna, brez kulture (obdelovanja) ne more biti plodonosna, tako tudi ne duh, brez poduka in izobrazbe.«

Njiva kot taka, kot del prirode ne tvori kulture, bistvo kulture je v obdelovanju zemlje po človeku z rokami in orodjem. Tako tudi niso naravne sposobnosti človekove in nadnaravni darovi božji sestavni del kulture, marveč svobodno udejstvovanje človeka in človeštva ter uspehi tega delovanja.

Po predmetu človeškega delovanja razlikujemo te vrste kulture: 1. gospodarska kultura, ki ji je namen zadovoljiti človeka z materijelnimi (tvarnimi) potrebščinami (poljedelstvo, obrt, tehnika ...). 2. Duševna kultura = gojenje, obdelovanje duha, gojitev in dviganje duševnega življenja, torej predvsem obsežno polje znanosti in poduka. 3. Etična (moralna) kultura = urejevanje in pospeševanje individualnega (osebnega) življenja človeškega. 4. Socialna kultura = urejevanje in pospeševanje socialnega (družabnega) življenja. 5. Religiozna (verska) kultura = spoznanje in priznanje najvišjega bitja v mišljenju in hotenju, v dejanjih in stvaritvah bogoslužja. Poslednja je najlepši cvet in sijajna krona vsega človeškega udejstvovanja.

Religija je najvažnejši kulturni faktor.

Že iz tega sledi, da mora država, ki ima nalogo pospeševati vsestransko kulturo svojih državljanov, religijo, brez katere ni prave in blagonsne kulture, ščititi ter jo podpirati v njenem delovanju.

Krščanska vera je edina resnična, ker je od Boga samega razodeta, in katoliška cerkev je njena najpopolnejša oblika. Ako si država ni na jasnem o pomenu cerkve ter ni do nje v pravem odnosu, ne more voditi dobre in blagonsne kulturne politike.

Cerkev in država.

Država in cerkev sta dve družbi, vsaka v sebi popolna in od druge neodvisna. Da ne pride med obema do nesporazuma ali celo do spora, je treba, da se med njima začrta mejnica, in to tembolj, ker imata obe iste ljudi za člane.

Država je naravna popolna družba, ki ima za namen obrambo in častno blaginjo svojih članov. Cerkev je od Kristusa za vse ljudi vseh krajev in časov ustanovljena družba, da jih vodi k večnemu zveličanju.

Obe oblasti sta od Boga: cerkev je neposredno od Boga, država pa posredno, v kolikor je utemeljena v socialnih lastnostih in potrebah človeške narave, ki izvira od Boga kot stvarnika. Vsaka teh oblasti je v svojem področju najvišja in neodvisna od druge, vsaka ima svoj delokrog, v kojem nastopa samostojno. So pa stvari, v katerih se delokroga obeh dotikata. To so takozvane mešovite reči, ki pod raznimi vidiki spadajo v delokrog obeh oblasti, kakor imovinsko vprašanje, zakon (ženitvene stvari) in zlasti šolstvo.

Ako bi država, to je vodilni činitelji v njej priznali ta načela, bi povse naravno iz tega priznanja sledilo to-le idealno razmerje med cerkveno in svetno oblastjo: Cerkev se ne samo priznava kot javna ustanova, marveč država se priznava k njej, jo s svojimi sredstvi k dosegi njenega cilja načelno in faktično podpira ter svojo zakonodajo spravlja v sklad s cerkvenimi normami (pravili).

Naravno razmerje med cerkvijo in državo je torej: koordinacija (vzporednost, enakost) in kooperacija (sodelovanje). Papež Leon XIII. je v svoji okrožnici Immortale Dei (1. novembra 1885) složno sodelovanje države s cerkvijo proglasil ter proslavil kot idealno obliko medsebojnega razmerja in kot najkoristnejšo za obe. Kot sredstvo za doseg splošnega sodelovanja je priporočil pogodbo med cerkvijo in državo (konkordat), da se doseže sporazum zlasti o menjih točkah, to je v zadevah, ki spadajo v področje obeh.

Taka skladnost in tako sodelovanje ima najblagosnejše posledice osobito za državo. Cerkev okreplja državno avtoriteto in oblast s tem, da kaže na Boga kot njen vir in temelj. Ona z verskimi nagibi podpira zakon in moralo ter je najboljša učiteljica in pospešiteljica socialnih čednosti. V tem oziru so pomenljive besede, ki jih je veliki ameriški državnik Washington izrekel na kongresu leta 1789: »Religija in morala sta najpotrebnejša stebra državnega blagostanja. Zaman bi

se dičil s patrijotizmom tisti, ki bi hotel porušiti ta glavna stebra društvene zgradbe.

In vendar je bilo ter je še takih državnikov in politikov, ki ta dva glavna stebra društvene zgradbe rušijo, zahtevajoč, da mora država biti areligiozna (brezverska) in ateistična (brezbožna). Po mnenju ljudi takih načel bi bil najprimernejši odnos cerkve do države ločitev države od Cerkve.

Tudi ob takem razmerju do države se cerkvi ni treba bati za obstoj, saj je celo vstala ter se čudovito razširila pod krvavim preganjanjem rimske države. To naj pomislijo na eni strani tisti, ki se preveč plašijo, na drugi strani pa tisti, ki nastopajo z grožnja ločitve države od cerkve kot s plašilom. Cerkvi, ki ima od svojega božjega ustanovitelja jamstvo večnega obstoja, se ni treba ničesar bati. Ugotoviti pa je dejstvo, da ločitev države od cerkve ne odgovarja zgodovinskemu razvoju, ki za Evropo spričuje sodelovanje Cerkve in države pri ustvarjanju temeljev sedanjega kulturnega življenja. Drugačne so razmere v Ameriki, kjer je Cerkev vršila misijonsko delo ločeno od države. To razmerje ločitve je ostalo ter trajalo naprej, ko je mesto misijonske organizacije nastopila stalna hierarhična organizacija.

Razmerje, ki se označuje kot ločitev cerkve in države, se mora od strani države smatrati pravilno in pošteno ter se Cerkvi prepuščati popolna svoboda. Tako je v Zedinjenih državah Severne Amerike. Tako je v Braziliji, ki ima kljub ločitvi svoje poslanstvo pri Vatikanu. Tako je v Belgiji, kjer so zasebne verske šole ne samo tolerirane, marveč tudi podpirane iz javnih sredstev (države, občine . . .). Sovražno pa se je ta ločitev izvršila na Portugalskem in zlasti na Francoskem. Zato je papež Pij X. (okrožnica Vehementer nos z dne 11. februarja 1906) obsodil francoski zakon o ločitvi države od Cerkve.

V novi dobi se je razvil tip (oblika) države, ki stoji nad vsemi konfesijami (veroizpovedovanji) ter vsem verskim družbam, v kolikor so priznane od države, ustavno zajamčuje isto svobodo vere in veroizpovedanja. Zato se taka država imenuje paritetna država (paritas = enakost).

V vrsto teh držav je tudi stopila naša država. Po členu XII. ustave so vse v državi osvojene in priznane vere enakopravne. Vršiti smejo svoj verozakon javno. Svoje notranje verske posle upravljajo samostojno. To so splošna načela paritete, ki jih je treba podrobno izvesti v posebnih zakonih. Kakšnih zakonov je v tem oziru pričakovati, dokazuje od vlade izdelani osnovni zakon o verah in medverskih odnošajih, ki je že dostavljen zakonodajnemu odboru narodne skupščine, pa še ni prišel v razpravo. O tem zakonskem načrtu sem takoj obvestil javnost potem podrobne razprave v časopisu. Izjaviti moramo, da je ta zakonski načrt s katoliškega stališča absolutno nesprejemljiv, ker je ne samo emejejev, marveč direktna negacija cerkvene avtonomije, ki je celo v ustavi zajamčena. Poedine določbe tega zakonskega načrta so ozke sponse, v katere bi država nadoblast povežala cerkev, njeno samobitnost in neodvisnost. Ta načrt je potekel iz nekrščanskega načela, da je država vir vsega prava, da torej tudi cerkev nima nič več in nobenega drugega prava, nego samo toliko in to, kar ji priznava država. Kakor da bi ne bilo Boga, ako ga država ne prizna!

To načelo odklanjamo z vso odločnostjo. Odklanjamo vse tipe zakona in vse tiste vladine ukrepe, ki temeljijo na načelu absolutistične države in njene nadoblasti nad Cerkvijo. Odločno tudi zavračamo prevlastnost tistih članov režima, ki se drznejo take cerkvene predstojnike, kateri branijo cerkveno svobodo ter se držijo pravih norm Cerkve, obsojati kot črne pike na beli karti naše države. Izjavljamo, da mora zasedanje škofij, župnij, in drugih cerkvenih služb načelno biti popolnoma Cerkvi prepuščeno. Zahtevamo, da se povsod izvaja v ustavi odredeno načelo sorazmernega podpiranja vseh veroizpovedovanj. Zato ugovarjamo proti krivičnemu zapostavljanju katoliške Cerkve in katoliške duhovščine v gnotnem oziru od strani države. Brez upoštevanja teh načel ne more priti do sklepa konkordata med državo in rimsko stolico, o kojem se bodo po izjavah vladnih organov razgovori zopet začeli v tej jeseni, niti do trajno zadovoljivih odnošajev med Cerkvijo in državo.

Sola.

UJU (Udruženje jugoslovanskih učiteljev, poverjeništvu Zagreb) je na svoji skupščini v Osijeku 25. in 26. avgusta 1925 proglasilo to-le načelo: »Glavni problem, ki ga mora rešiti osnovna šola, je vzgajanje dece za državne potrebe.«

Načelo, ki ga sedaj po naši državi propagirajo liberalni učitelji in z njimi istomiselni političarji, ni originalno niti novo. Prvič se je to načelo proglasilo devet stoletij pred Kristusom v grški Sparti. Tam je otrok veljal za last države, namenjen za njene potrebe. Po rojstvu otroka je prišel uradnik, da ga je pregledal. Ako je dognal, da je otrok preslab, so ga v votlinah Tajigetovih izpostavili v smrt. Če je smel ostati pri življenju, so ga izročili materi, da ga prehrani. Ko je dorasel, je uradnik zopet prišel, vzel otroka, ter ga oddal državi, da ga odgoji za svoje potrebe, ki so bile militaristično-imperijalističnega značaja.

Za časa francoske revolucije leta 1789 je revolucionarski voditelj Danton slovesno proglasil isto načelo: »Čas je, da obnovimo ono vzvišeno (spartansko) načelo, da otroci pripadajo republiki, predno so staršev.«

To načelo se direktno protivi naravnemu pravu, po katerem otrok pripada staršem, ki morajo za njega skrbeti, ga negovati telesno, ga vzgajati duševno. Vzgoja otrok je dolžnost staršev, in ker dolžnosti odgovarja pravo, tudi pravo staršev. Ker starši nimajo vselej časa

pa tudi ne sposobnosti za poduk otrok, jih zamenja njihov pooblaščenec. Ako je to namestništvo tako organizirano, da večja skupina družin izroči deco v poduk in vzgojo učitelju, ki jih podučuje na določenem kraju določeni čas, nastane šola.

Sola je torej nadomestni in pomožni zavod za starše, ni pa in tudi ne sme biti birokratičen zavod, ki bi bil nad famulijo. Z izrazitimi besedami je to povdaril dr. Krek v »Katoliškem Obzorniku« leta 1906 s temi besedami: »Starši so odgovorni za vzgojo otrok. Zato morajo skrbeti, da se tudi šolska vzgoja vrši v tistem duhu, ki so v njem sami dolžni vzgajati svoje otroke. Starši so pa dolžni svoje otroke vzgajati versko. Šola jih mora v tem oziru podpirati. Zato jo plačujejo. Ko bi učitelji plačevali starše, ker jim pošiljajo otroke v šolo, bi imeli seveda sami govoriti o tem, kaj jih uče. Dokler pa starši plačujejo šolo in učitelje, se morajo učitelji zavedati, da so namestniki staršev, ki uče in vzgajajo v imenu in po volji staršev, in v nobenem drugem imenu ne, tudi ne v imenu dežele ali države.«

Poleg staršev ima pravo poduka in vzgoje v šoli tudi Cerkev, ki ima pravico in dolžnost podučevati in vzgajati otroke in njihove starše. »Pojdite in učite vse narode . . .« To povelje je Kristus dal apostolom in njihovim naslednikom. Brez dovoljenja in pooblaščenja cerkvene oblasti ne sme nikdo katoliškega verouka učiti v šolah. Novi cerkveni zakonik (Codex iuris Canonici, can. 1381, par. 1) določa: »Verski pouk mladine v vseh šolah je podvržen oblasti in nadzorstvu Cerkve.« To je temeljno načelo naše Cerkve, ki ni od nje odstopila ter tudi ne bo nikdar odstopila nobeni državi ali vladi na ljubo. To naj dobro pomnijo odločilni činitelji v naši državi, ki hočejo z novim zakonom o osnovnih (ljudskih) šolah okrniti to pravo Cerkve. Kakšni so njihovi cilji, najboljšo pojasnjuje redukcija verouka določenih ur v meščanskih šolah in namera v višjih razredih srednjih šol verouk sploh eliminirati (odstraniti). Na ta način se ne pripravlja pot konkordatu, marveč se izziva takozvani kulturni boj s katoliško Cerkvijo.

Kakšne pravice ima država do šol po naravnem pravu? Država mora otroku zavarovati pravico do vzgoje ter starše v njihovem vzgojnem delu podpirati. Ker je država naravopravna družba, ima pravo zahtevati, da se otroci vzgojijo v dobre državljanje. Pripada ji tudi pravica čuvati nad tem, da si njeni državljanji zlasti v mladih letih pridobijo potrebno mero znanja, da morejo boljše in lažje doseči blaginjo. Država ima torej pravo zahtevati, da starši oskrbijo otrokom potrebno mero znanja (prisilno učenje). Zahteva, da se to mora zgoditi v šoli (prisilna šola), je le takrat moralno dovoljena, ako se otroci na drug način ne bi mogli priučiti. Pravo nasilje nad vestjo pa je, ako starši morajo svoje otroke pošiljati v državno šolo (šolski monopol), zlasti ako ta šola ni v skladu z njihovimi verskimi načeli. Ne moremo in ne smemo privoliti v to, da bi šola bila monopolizirana ustanova in instrument države. Poleg državnih šol morajo biti dovoljene tudi zasebne šole, katere mora država ne samo priznati, marveč tudi podpirati. Naša zahteva slove: svobodna šola!

Cerkvena oblast je obsodila državni šolski monopol. Papež Pij IX. je 8. decembra 1864 obsodil ta-le nauk: »Vsa oblast nad javnimi šolami, v katerih se podučuje in vzgaja mladina kakšne krščanske države, se more in mora izročiti državnim oblastim, in sicer tako, da se nobeni drugi oblasti ne prizna pravo mešati se v zadevo šol. Vse ljudske šole in sploh vsa javna učilišča se naj docela odvzamejo oblasti cerkve, njenemu nadzorstvu in vplivu ter se naj popolnoma podvržejo volji civilne in politične oblasti, da se uravnajo po načelih tistih, ki so na vladi, in po pravcu javnega mnenja« (Syllabus 45, 47).

Šolsko vprašanje je torej vprašanje eminentne važnosti. Papež Leon XIII. je pri neki priliki izjavil: »Šola je bojišče, na katerem se mora odločiti, ali bo družba (človeška) ohranila svoj krščanski značaj. Šolsko vprašanje je za krščanstvo vprašanje za življenje ali smrt.« Sedanji papež Pij XI. pa je letos pri sprejemu francoskih romarjev dne 25. maja izjavil: »Največja moč naroda v današnjem času je krščanska šola in najboljšo delo je kristjanizacija šole. To vprašanje je življenjskega interesa ter mora geniti vsako srce.«

Velik pomen konfesionalne vzgoje poudarjajo tudi možje, ki niso katoliške vere. Naj samo navedem bivšega angleškega ministrskega predsednika Salisbury-a († 1903), ki je rekel: »Religiozna vzgoja je ena izmed naših najdražjih pravic. Zahtevam, da smejo vse konfesije mladino vzgajati po svojem veroizpovedovanju, ne pa po sramotnem sistemu neke splošne religiozne vzgoje, ki je v nekaterih šolah v navadi.«

Zato slove naša zahteva, izražena kratko in točno: za slovensko katoliško deco — slovenska katoliška šola!

Politični ogled.

DRŽAVA SHS.

Politično zatišje v Beogradu se nadaljuje. Iz Črne gore, kjer so bile slovesno prenešene kosti pesnika in vladike Petra Petroviča Njegoša v grob vrh Lovčena, se ministri polagoma zopet vračajo v Beograd, večje politične živahnosti pa ni pričakovati, dokler se tudi Pašič ne vrne.

Odnosa med vladnimi zvezniki

so nespremenjeni. Radikali ne sprejemajo nobenih radičevskih predlogov, češ, da ni mogoče, dokler ministrski svet ni polnoštevilno zbran. V prikrivanje svojega

popolnega neuspeha je vodstvo Radičeve stranke odredilo, da je volilcem dovoljeno le pisмено sporočati svoje želje vodstvu stranke in da se nihče ne sme osebnostno in naravnost obračati do ministrov in poslancev.

Zelja po volitvah

se vidi iz mnogih radikalnih izjav. Gotovo je pa, da bodo radikali volitve prejkoslej sami izvajali, radičevcem pa poprej naprtili velikansko odgovornost ter jih potem brezobzirno odslovili, kakor doslej še vse svoje vladne zaveznike.

Radič v Zenevi.

Sprva je Radič svoji zgovornosti lahko zadostil samo na raznih banketih in napram novinarjem, katerim je pravil, da je bil poprej bedast in da je vodil bedasto politiko, končno je pa le nastopil tudi uradno pri razpravi neke komisije o armenskem vprašanju. S svojim nastopom je napravil prav slab utis in kakor se iz nekaterih beograjskih listov vidi, je radikalom to prav všeč. Nekaj se tudi govori, da ga mislijo po zasedanju Zveze narodov poslati v Ameriko na agitacijo za posojilo. Če bo imel kak uspeh, je dobro, če ga pa nima, je pa tudi prav, samo da je daleč proč od doma.

NEMSKE VOJNE ODSKODNINE.

Po objavi generalnega nadzorstva za odškodninske zadeve v Berlinu je državno železniško podjetje točno plačalo prvi obrok od 28 milijonov zlatih mark. V drugem letu bo treba plačati po Dawesovem načrtu 250 milijonov zlatih mark.

KONFERENCA NASLEDSTVENIH DRŽAV.

V Rim je sklicana posebna konferenca nasledstvenih držav v svrhu sporazumne razdelitve fondov, ustanov in premoženja dunajske poštne hranilnice, kar je pripadalo prej Avstro-Ogrski monarhiji. Po rezultatih te konference se skliče nova glavna konferenca nasledstvenih držav v Prago. Konferenca v Rimu se vrši sredi oktobra.

RUMUNSKA SRAMOTA 20 VEKA.

V Rumuniji v Kišinevu se vrši pred vojno sodnijo politični proces proti 386 kmetom, obdolženih ustaje v Besarabiji. Pred prvo razpravo je podal zagovornik Prashivescu nastopno izjavo: »Sinoči ponoči so vdrl v zapor častniki in podčastniki, oboroženi s kiji, pasjimi biči in železnimi palicami ter so jih skoraj tri ure mučili s tem orodjem. Obtoženci so morali poklekati na tla in reči: »Jaz sem kriv, vaša milost, jaz sem morilec in razbojnik, ki si zasluži, da ga z nogo potepate.« Mučene so bile tudi ženske. Predsednik sodišča polkovnik Mattiac je izjavil, da je bič za kmeta edino vzgojno sredstvo. To so cvetovi rumunskega režima v času civilizacije! — Tristo najuglednejših francoskih in drugih pisateljev je podpisalo protest proti temu strašnemu nasilju, rumunska vlada pa se za to ne zmeni.

Prireditve.

Slov. izobraževalno društvo »Skala« na Zg. Polskavi priredi v nedeljo, dne 27. t. m., v Društvenem domu na Zgornji Polskavi igro »Lovski tat.« Med odmori svira tamburaški zbor. Nastopi tudi preurejen pevski zbor z nekaj novimi pesmi. Prijatelji naše mladine in poštene zabave uljudno vabljeno!

Kdor ima srečo, naj pride v nedeljo, dne 4. oktobra (v slučaju slabega vremena v nedeljo, dne 11. oktobra), k Sv. Juriju ob Ščavnici. Tam ga na veliki tomboli Bralnega društva čeka več vreč pšenice, deske za pohištvo in nešteti drugi dobinki.

Svetinje pri Ormožu. Katoliško slovensko prosvetno društvo pri Svetinjah vprizori v nedeljo, dne 27. t. m., lepo in podučno igro »Kmet tožbar.« Začetek je točno ob treh popoldne pri g. Franc Weberju v Ivanjkovcih. Svira svetinjska godba. Ker je ta predstava letos kot zadnja, Vas uljudno vabimo: Pridite! Za obilen obisk se priporoča — odbor.

Bralno društvo v Žičah ponovi na splošno željo dne 4. oktobra ob pol treh popoldne veseloigro v treh dejanjih »Davek na samce« s petjem in veselico. Med odmori igra godba. Po igri vinska trgatav v gostilni g. Zdolška. Ker je čisti dobiček namenjen za nabavo novih kulis, se prijatelji smeha k obilni udeležbi uljudno vabijo. Vstopnina: sedeži 5 din., stojšča 3 din. — Odbor.

Bralno društvo v Novicerkvi priredi v nedeljo, dne 27. t. m. po dolgem molku krasno Moljerovo šaloigro »Skopi nove zvižaje.« Svira malodolska godba polnoštevilno. Pojeta dva pevka zbora, na koncu bo prosta zabava, licitacija itd. Okoličani, pridite pogledat trud naših fantov in deklet! — Odbor.

Dopis iz Pištana. Dan za dnem čitamo o raznih shodih, nastopih, predstavah, ki se vršijo širom naše prelepe slovenske domovine. Tako smo si želeli tudi v naših krajih kaj sličnega. Pozni smo sicer, toda nekdo pa mora biti zadnji. Tako si je zbrala mladina zadnjo nedeljo septembra, dne 27. Ta dan se vrši na prijaznem pištanskem gričku farno žegnanje. Obenem pa bode veliko zborovanje Marijinih družb kozjanske dekanije. Pred sv. mašo ob desetih sprejem in zbiranje pri trški kapelici. Nato je pridiga in slovesna sv. maša. Po isti pa se vrši zborovanje pred kaplanijo. Na vzporedu so deklamacije in govori. Med drugimi tudi govori g. kanonik Časl iz Maribora. Torej v nedeljo vsi na Pištani, Marijine družbenice, vabljeno in dobrodošli so pa tudi vsi drugi!

Svetogorski romarji! Ob vznjožu Svetih gor, kjer v slo večem hramu božjem krajuje Svetogorska gospa, kamor vsako leto roma na tisoče in tisoče dobrega katoliškega